

ISSN 0027-8084
УДК 808.61./62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XLI/1–2

БЕОГРАД
2010

Digitized by Google

Владан Јовановић, *Деминутивне и аугментативне именице у српском језику*,
Монографије 9, Београд: Институт за српски језик САНУ, 2010, 178 стр.

Књига број 9 из едиције Монографије Института за српски језик САНУ, изашла 2010. године, носи наслов *Деминутивне и аугментативне именице у српском језику*, а њен аутор је Владан Јовановић. Своје истраживање у оквиру магистарске тезе аутор је научној јавности представио монографијом на 178 страна, употпунивши је веома корисним регистрима различитог типа. Структура ове књиге је следећа: I. Увод (7–13), II. Теоријске основе (14–34), III. Деминутивне и аугментативне именице (35–110), IV. Закључак (111–116), V. Summary (117–118), Резюме (119–120), VI. Извори (121–123), VII. Цитирана и коришћена литература (124–133), VIII. Регистри (134–173), IX. Скраћенице (174).

Проблему деминуције и аугментације аутор је пришао комплексно. У Уводу ове студије он јасно и прецизно представља проблем који обрађује, одређујући предмет, циљ, концепцију, метод и корпус свога рада, с једне, и осврће се на досадашња проучавања деминуције и аугментације, с друге стране.

У методолошком смислу веома је значајно друго поглавље, Теоријске основе, у којем В. Јовановић разрађује теоријску и термилошку страну свога истраживања. Сами поднаслови указују на то да приступ проблему није једностран, већ да се у срж проблема улази са различитих аспеката са циљем да се употпуне и прецизирају досадашња сазнања о деминуцији и аугментацији. Формално-структурној теоријској подлози овог проблема посвећен је одељак О творби речи као лингвистичкој дисциплини (14–18), где аутор, уважавајући досадашња дериватолошка истраживања, прецизно одређује појмове којима у раду оперише: начине творбе, творбени формант / суфикс, творбени тип, творбену категорију, творбени модел, творбено значење, мотивисаност итд. У одељку О актуелним семантичким теоријама у лингвистици (19–23) указује се на могућност примене различитих семантичких теорија на пољу деминуције и аугментације, најпре, оних теорија које су усмерене на класично проучавање референцијалног значења, потом, прагматичких теорија и, на крају, теорије когнитивне семантике. Посматрајући заједно творбену и значењску страну, аутор у одељку Појам деминуције и аугментације у језику (24–27) указује на начин реализације ових феномена у језику, односно различите видове њихових испољавања од језика до језика. Од великог не само теоријског већ и практичног значаја је четврти одељак првог поглавља – Именички деминутиви и аугментативи у творбеном систему српског језика и принципи њихове лексикографске обраде у дескриптивним речницима српског језика (28–34). Наиме, овде до изражаја долази способност В. Јовановића да различите творбено-семантичке категорије сагледа кроз призму лексикографије, што свакако

не би било могуће да нема искуства (па макар и од неколико година) на изради тезаурусног речника српског језика – *Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*.

Централни, и свакако најобимнији део ове студије је поглавље Деминутивне и аугментативне именице, у коме аутор представља и анализира грађу у складу са својом тврдњом да се неће стриктно држати ниједног теоријско-методолошког оквира, већ ће их користити комбиновано. Суфиксима се прилази искључиво са синхроног становишта, без уласка у разматрање њиховог порекла и настанка, али са упућивањем на релевантну литературу о том проблему. Грађа је распоређена по формалном критеријуму, дакле, по суфиксима. Најпре су обрађени у посебном одељку деминутиви (37–86), код којих је распоред суфикса дат с обзиром на род именица (јер оне могу бити сва три рода), па аугментативи (87–110).

У оквиру поднасловa Именице мушког рода В. Јовановић обрађује следеће проблеме: Деминутиви са суфиксом *-ић* (*-чић*) (37–47), Деминутиви са суфиксом *-(а)к* (и проширеним суфиксним варијантама: *-ељ(а)к*, *-уљ(а)к*, *-ар(а)к*, *-ер(а)к*, *-ур(а)к*, *-ић(а)к*, *-ч(а)к*, *-еч(а)к*, *-ич(а)к*) (47–53) и Деминутиви са суфиксом *-(а)ц* (53–56). Када су посредни творенице овог типа, код именица женског рода издвајају се одељци Деминутиви са суфиксом *-ица* (*-чица*) (56–61) и Деминутиви са суфиксом *-ка* (62–65). Од деминутивних именица средњег рода као посебни одељци обрађени су Деминутиви са суфиксом *-це* (и проширеним суфиксним варијантама: *-анце*, *-енце*, *-ашце*, *-еице*) (65–70) и Деминутиви са суфиксом *-че* (70–79). Мање фреквентним деминутивним твореницама аутор се бави у одељку Остали деминутивни суфикси (80–81). Након прегледа, анализе и коментарисања материјала сумирају се закључци у одељку Резултати анализе деминутивних именица (82–86). Наиме, утврђује се дистрибуција наведених суфикса у зависности од рода именица, као и њихове семантичке класе (предмети, бића итд.), затим семантичке и прагматичке карактеристике употребе деминутива у зависности од типа комуникативне ситуације. Такође, указује се на случајеве у којима се деминутивним суфиксом исказује умањење или слаб интензитет (*прозорчић* 'мали прозор' или *ветрић* 'слаб ветар'), а у којима различита емотивно-експресивна значење, како позитивне (хипокористичне *душица*) тако и негативне вредности (*докторчић* 'лош, безначајан доктор'), али и друга стилска варирања (Могу ли на часак, где је деминутив у функцији исказивања учтивости и увиђајности).

Поглавље Анализа аугментатива (87–88) обухвата следеће одељке: Аугментативи са суфиксом *-ина* (*-чина*) (88–96), Аугментативи са суфиксом *-еиџина* (97–101), Аугментативи са суфиксом *-урина* (102–104), Остали аугментативни суфикси (104–106) и Резултати анализе аугментативних именица (107–110). У последњем одељку аутор истиче да код аугментатива, за разлику од деминутива, немамо различит граматички род, али ипак род именице регулише дистрибуцију аугментативног суфикса, те је суфикс *-ина* углавном резервисан за аугментативе од именица мушког рода (*волина*, *човечина*), а суфикс *-еиџина* и *-урина* за именице женског рода (*бабеџина*, *зградурина*). Аугментативима се, осим значења увећања (*њивеџина* 'велика њива'), исказује и пејоративност и емотивно-експресивна оцена одређеног појма, што аутор показује на бројним примерима истичући и језички и нејезички контекст (Гадно ће нам бити да се п е н т р а м о по тим планинчинама, 108). Као посебно занимљива, овде

издвајамо ауторова запажања у вези са поларизацијом употребе аугментатива за женска и мушка лица (нпр. *људина* и *жсенејина*), али и фигуративно употребљене аугментативе којима се означавају лица (*волина*, *кравејина*) (93–96).

О озбиљној заснованости ове студије сведоче и списак извора, из ког се види да је аутор уважавао не само функционалну већ и временску и територијалну раслојеност језика, и, нарочито, обиман списак литературе (србистичке и стране), који говори да су узети у обзир сви релевантни радови из ове области, али и да је студија постављена на добрим теоријским основама.

За читаоце, који ће се овој књизи сигурно враћати, од посебне вредности су регистри: Регистар деминутивних (и деминутивно-хипокористичких) именица (134–153), Регистар аугментативних (и аугментативно-пејоративних) именица (154–161), Регистар суфикса – деминутивних (и деминутивно-хипокористичких) (162) и аугментативних (и аугментативно-пејоративних) (163), Регистар појмова (164–170) и Регистар имена (171–172).

Утемељена на релевантној и поузданој грађи, затим на доброј обавештености аутора о степену проучености овог проблема и актуелним правцима у лингвистици, ова студија доприноси бољем познавању деминуције и аугментације именица у српском језику. Писана прецизно, јасно, систематично, методолошки добро постављена и вођена, она може бити узор млађим истраживачима. Допринос развоју српске дериватологије огледа се у томе што је овом књигом проширен морфолошко-творбени аспект проучавања именичких деминутива и аугментатива, допуњен семантички и осветљен прагматички аспект употребе и функционисања ових твореница у лексичком систему српског језика.

Марина Сјасојевић